

בבא בתרא קסב

שווערד

1. מהרש"א על בבא בתרא דף קסב/א

בא"ד חובתו מיהא למדין שבחובתו כו' עכ"ל. אבל מפרשב"ם שכתב לעיל וצריך שלא יהא כתוב בסוף כו' שום דבר חידוש ושום תנאי כו' ויגבה בו שלא כדין כו' עכ"ל נראה מדבריו דלחובתו נמי אין למדין ודו"ק:

2. לבוש חושן משפט סימן מד:א

תקנו חכמים [ב"ב קסא ע"ב] שלא ילמדו כלום משיטה אחרונה שבשטר, והטעם מפני שהכל כשרים לעדות, ואין הכל בקיאים ומומחין לאמן ידיהם בחתימתן ולכתוב כתב מיושר כמו כתב הסופר שכתב השטר, ומתוך כך אין כל אדם יכול לצמצם שיחתום סמוך לכתב הסופר, ויש לחוש שמא העדים לא היו בקיאים בכתיבה, והניחו חלק כדי שיטה בין השטר לחתימתם, וכתב המזייף שם מה שרצה, ועל כן אמרו שלא ילמד משטה אחרונה שבכל השטרות. ואפילו יש בה אויר כדי שיטה בין הכתב לעדים, שאז ודאי לא הוסיף בו דבר, אפילו הכי אין למדין משיטה אחרונה, גזירה אטו שאין אויר בינה לעדים. ומפני שראו שלפעמים תיפוק חורבה מתקנה זו, דשמא יתרמו עדים בקיאים בחתימת ידיהם ויחתמו סמוך לכתב הסופר בכתב מיושר כמו כתב הסופר, או אפילו יניחו אויר כדי שיטה וכבר אמרו שאין למדין משיטה אחרונה, ואם כן יפסידו אלו העדים את בעל השטר מכל מה שכתוב בשיטה אחרונה, לכך אמרו חז"ל [שם] שיחזיר הסופר בשיטה אחרונה מעניינו של שטר, כלומר יחזור ויכתוב בשיטה אחרונה דבר מה שכתוב כבר למעלה בשטר, דהשתא הכל מתוקן, שאם יהיו העדים בקיאים ומומחין בכתיבה ויחתמו בכתב מיושר סמוך לכתיבת הסופר לא יפסידו בעל השטר כלום, שהרי כל מה שכתוב בשיטה אחרונה כתוב גם כן כבר למעלה בתוך השטר, ואם לא ילמדו משיטה אחרונה ילמדו אותו דבר ממה שכתוב למעלה, ואם לא יהיו העדים בקיאים ומומחין בחתימתם וירחיקו חתימתן כדי שיטה מכתיבת הסופר, לא יוכל בעל השטר לזייפו לכתוב כלום באותו שיטה, שלא תועיל לו, שהרי כבר אמרו שאין למדין משיטה אחרונה, ומשיטה אחרונה של עכשיו שהיה כתוב הסופר אין צריכין ללמוד ממנה כלום שהרי החזיר בה מה שכתוב כבר למעלה, מכל מקום אם לא החזיר אין השטר נפסל בכך, אלא שאין למדין משיטה אחרונה של עכשיו. והא דאין למדין משיטה אחרונה, היינו במקום שיש לחוש שמא זייף בעל השטר דבר שהוא חובה על נותן השטר, שהרי השטר היה בידו, אבל אם כתוב בשיטה אחרונה דבר שהוא לחובת בעל השטר למדין ממנה, דודאי הוא לא זייף דבר שהוא חובתו, ואם הוא חובתו ודאי אמת הוא שהשטר היה בידו

3. ערוך השולחן חושן משפט הלכות הלואה סימן מד

סעיף א: ... ואם לא החזיר בשיטה אחרונה אין השטר נפסל בכך אלא דאין למידין ממנה ודלא כי"א שהשטר כולו פסול משום שלא נעשה כתקון חכמים אע"פ שאין טעם לפוסלו דהא חכמים גופא לא פסלוהו אלא שאמרו שאין למידין ממנה ...

4. שו"ע חושן משפט - סימן מד - דין חזרת השטר בשטה אחרונה, וכיצד מקיימים המחק והתלוי:

(א) צריך להחזיר מעניינו של שטר בשטה אחרונה, (מפני שאין למדין משטה אחרונה) (טור). מפני שאין העדים יכולים לצמצם שיחתמו מיד סמוך לכתב, ויש לחוש שמא הניחו שם כדי שטה, וכתב המזייף שם מה שירצה. ואם לא החזיר, אין השטר נפסל בכך, אלא שאין למדין משטה אחרונה: הגה - ודלא כיש אומרים שהשטר כולו פסול, דככל שטר שלא נעשה כתיקון חכמים פסול אף על פי שאין טעם לפסלו (טור בשם הרא"ש ותוס' בפ' ג"פ דף קס"א ע"א). והא דאין למדין משטה אחרונה, היינו במקום שיש חשש שמא זייף, אבל אם השטה אחרונה לחובת מוציא השטר, למדין ממנה, דודאי לא זייף. (נ"י פ' גט פשוט בשם ריטב"א והרא"א):

(ב) אם השטר כולו מכתבת ידו של מי שנתחייב, למדין משטה אחרונה. אבל אם השטר מיד אחר, והחייב חתום למטה, אין למדין משטה אחרונה...

(ד) היכא דכתיב ביה: שריר וקיים, למדין משטה אחרונה. (ואין צריך לחזור מעניינו של שטר בשטה אחרונה) (טור):

(ה) אם יש בשטר מחקים או תלויות או תיבות שעבר עליהם הקולמוס, צריך לקיימם קודם והכל שריר וקיים. (ואין צריך לכתוב ודין קיומיהון) (מרדכי ותוס' ר"פ ג"פ). ואם לא קיים, אינם פוסלים השטר, אלא שאין למדין מהם: הגה - ויש אומרים שאם היה מחק, ולא נתקיים, פסול כל השטר, שמא היה כתוב חובה לבעל השטר ונמחק. אלא אם כן מוכח מתוך השטר מה היה המחק, אז לא נפסל כל השטר (טור ונ"י ר"פ ג"פ). ואם היו בגופו של שטר, דהיינו שם הלוח והמלוה והמענות, נפסל השטר, אם לא קיימם. ואם היו בזמן ולא קיימם, הוי כשטר שאין בו זמן:

5. ערוך השולחן חושן משפט הלכות הלואה סימן מד

סעיף ה: אם יש מנהג באותו מקום שכותבין בכל השטרות בסוף השטר שריר וקיים וכולם כותבין כן ממילא דלמדין משיטה האחרונה וא"צ לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה משום דאין כאן חשש כלל דאף אם ירחיקו העדים שיטה אחת מהכתב לא יוכל בעל השטר להוסיף באותה שיטה כיון דקודם נכתבת שריר וקיים יהי ניכר הזיוף דשריר וקיים צריך להיות סוף השטר ואף אם גם בסוף שיטה זו יכתוב ג"כ שריר וקיים יהי ניכר הזיוף מדנכתב שני פעמים שריר וקיים ובשני שיטין דרק כשיש שיטה חלק כשר בשני פעמים שריר וקיים כמו שיתבאר בסעי' י' אבל בשיטה אחרונה שני פעמים ואין חלק עוד או אחד באחרונה ואחד שקודם האחרונה פסול ואם אולי ימחקו שריר וקיים הראשון יהי ניכר המחק אבל אם אין מנהג שיכתבו בכל השטרות כן אף אם נמצא בשטר שכתוב שריר וקיים אין למדין משיטה אחרונה וצריך להחזיר מעניינו של שטר כשיטה

אחרונה דכיון דאין מנהג בכל השטרות אין זה סימן דדילמא הניחו עדים שיטה ריוח ולא כתבו שריר וקיים והוא הוסיף השיטה וכתב שריר וקיים ואף אם חתימות העדים רחוקים מהכתב שיטה אחת וא"כ אין חשש שהוסיף מ"מ אין למידין ממנה כמ"ש בסעי' א' דלא פלוג רבנן ומה יוסיף השריר וקיים [ש"ך] ומאי דמשמע לכאורה מדברי רבותינו בעלי השו"ע דרק אם בשטר כתוב שריר וקיים למידין ממנה אף שאין מנהג כן בכל השטרות ובאמת תמהו האחרונים על זה ואף שנדחקו ליישב דברי השו"ע מ"מ עיקרא דדינא כמ"ש ונראה דגם בשו"ע מיירי במקום שכותבין כן בכל השטרות וכן נראה מדברי הסמ"ע ובמקום שנוהגין לכתוב שריר וקיים בכל השטרות אין כותבין שום דבר אחר שריר וקיים ואין למידין כלל מאחר שריר וקיים אפילו חובתו של בעל השטר דשריר וקיים צריך בסוף השטר:

6. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קסב/א

(תקצא) דף קס"ב. תוד"ה לפי וכו' כיון שהורגלנו וכו' יהא פסול אם לא נכתב שריר וקיים. והרמב"ן הקשה, כיון דחכמים לא פסלוהו היאך ניקום אנן ונפסול, ולדעת תוס' י"ל דאין זה פסול חדש דכיון שיכול להזדייף פסול מתקנת חכמים שכ"מ שיכול להזדייף פסול, אלא דבזמן הגמ' לא היה יכול להזדייף בכה"ג, אבל עכשיו כיון שיכול להזדייף ממילא הוא בכלל התקנה שאם יכול להזדייף פסול:

7. ספר תורת חיים על בבא בתרא דף קסב/א

לפי שאין למדין וכו'. כתבו התוספות כיון דעתה הורגלנו לכתוב שריר וקיים יהא פסול אם לא נכתב בן וכו' ולמדין אנו היטב משיטה אחרונה וכו', וכן כתב בשלהן ערוך סימן מ"ד מיהו במדינה זו נהגו הסופרים לכתוב בכתובות ושטרות הכל שריר וקיים באותיות רחבות עד שששלש התיבות הללו מחזיקות כל שיטה תחתונה כדרך שכותבין כדת משה וישראל בגיטין ונראה דטעמייהו משום דאין למדין משיטה אחרונה ולכך אין כותבין בשיטה אחרונה אלא הכל שריר וקיים ותו לא ולא נהגו בחזרת השטר בשיטה אחרונה מפני הטורח כדפירש ר"י ז"ל ולפי זה השטר שאין בו שריר וקיים כשר אלא שאין למדין משיטה אחרונה ואם כתוב דבר בשיטה אחרונה אין למדין ממנו אף על גב שכתוב נמי באותו שיטה שריר וקיים דשמה הרחיקו עדים שיטה ולא הוה כתוב בו שריר וקיים ואיהו הוא דזייף וכתב שיטה אחרונה:

8. ספר ר"י מיגאש על בבא בתרא דף קסב/ב

ומה שאמרנו בגט פשוט. היו ארבעה וחמשה עדים חתומים על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר. דבר זה אינו אלא כשחתם קרוב בראש, לפי שאנו אומרים משום כבוד חתם, אבל אם חתם באמצע קרוב פסול, דהלכה היא נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה וכו':

9. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קסב/ב

(תקצב) שם ע"ב. ואל תתמה שהרי אויר פסול בשלשה, עיין בתוס' לחלק לענין טיוטא, ולכאורה משמע מדבריהם דסגי בטיוטא כיון דליכא חשש זיוף, וקשה דמ"מ איכא גזירה דכולכם, וצ"ל ככוונתם, דדוקא היכא דאיכא חשש זיוף גזרינן, אבל בטיוטא דליכא חשש זיוף אף דפסול משום כולכם, מ"מ משום הכי לא גזרינו דהוי כעין גזירה לגזירה, ומה שהקשו בתוס' מה ענין פסול אויר גט לפסול אויר סוכה, לולי דבריהם היה אפשר לומר, דבגמ' מיייתו דאיכא דכוותא בדאורייתא, דמילתא דליכא דכוותא בדאורייתא לא מתקני רבנן:

10. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ג/ב

כתוב אחד אומר חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך וכתוב אחד אומר קדמו עיני אשמורות הא כיצד ארבע משמרות הוי הלילה ... רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו לה

11. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן מו

וראיתי בתשו' שבסוף ס' מנחת יעקב סי' ש"כ שכתב, וחסר ציון הסימן והוא שם בסי' י"ב דהא דבעינן ב' ככרות שלימים אינו מדין תורה אלא אסמכתא דהרי לחם משנה דבקרא אפשר לומר חדא ופלגא כדאמרין ריש ברכות אשמורה ופלגא נמי אשמורות קרי לי' יע"ש, ולפ"ז י"ל דמהזוי' לי' לענין דרבנן קרי לי' מתני' דעירובין כבר שלם א"כ ה"ה לחם משנה דהוה נמי דרבנן להנ"ל, אבל דבריו צ"ע, בשלמא אי הוה קאי אקרא דכתיב לחם יומים הוה דומיא דאשמורת חדא ופלגא, אבל הש"ס [בר' ל"ט ע"ב] קאי אקרא לחם משנה דמפרש ב' שני העומר לאחד היתכן לומר שני העומר חדא ופלגא. האמת כי כבר מאז אמרתי בחי' תורה דמשו"ה רצו ללקוט אי לאו דא"ל משה אכלוהו היום משום דסעודת שבת בעי שיעורא רבה משום רווחא לבסומי שכיחא כדאיתא בעירובין פ"ב ע"ב, וא"כ כשלקטו ערב שבת שני העומר ובליל שבת אכלו יותר לא נשאר די ב' סעודות ליום ורצו לצאת ללקוט, ומ"מ החזירום מרע"ה כי נתברך בשבת במעים, ועתה מצאתי כן בתוס' על התורה [שמות ט"ז - כ"ב ע"ש], וא"כ שפיר לא הוה לחם משנה אלא חדא ופלגא, אלא שאלו דברי דרשות של אגדה הם ואין לסמוך עליהם לדינא וע"כ צ"ע: [אולם עיין בגליוני הש"ס למס' ברכות שם]